

גולדרייך קיבל פרס, אבל "אם תרצו" ניצחו

איתי מק 12.04.2022 20:00

לאחר שתי עתירות לבג"ץ, שלשום קיבל פרופ' עודד גולדרייך את פרס ישראל בתחום חקר המתמטיקה וחקר מדעי המחשב. הענקת הפרס לגולדרייך אינה ניצחון לחופש האקדמי, אלא ניצחון לקמפיין המתמשך של תנועת "אם תרצו" למען צנזורה ממסדית וצנזורה עצמית באקדמיה הישראלית. אם תרצו אף העניקה לעצמה את הקרדיט על העיכוב בהענקת הפרס, ופרסמה כי "בזכות החשיפה שלנו בג"ץ קבע כי פרס ישראל לא יוענק ביום העצמאות השנה לפרופסור שתומך בחרם נגד ישראל".

זה כמה שנים שהתנועה מנהלת קמפיין הסתה ודה־לגיטימציה נגד מרצים במוסדות להשכלה גבוהה שנחשבים בעיניה לאנשי שמאל ולפעילי זכויות אדם. לשם כך פורסמה רשימה של מרצים באתר "הכר את המרצה", לצד תיעוד של התבטאויות ופעילויות שלהם, לרבות עתירות שהגישו לבתי המשפט בסוגיות של זכויות אדם. במרצים נכלל גם פרופ' גולדרייך. אם תרצו הסבירה, כי "זכות הציבור לדעת מי פועל נגד ישראל בכספי המסים שלו". אף שלא נעשה שימוש מפורש במילה "בוגדים", זה המסר של הקמפיין.

בפסק דינו בעניין פרופ' גולדרייך ציין השופט יצחק עמית את הסכנה שבשלילת הפרס ממנו: "שלילת פרס ישראל מאיש אקדמיה בעל שם בשל התבטאויות ספורדיות כאלה ואחרות, היא הזמנה לניטור, מעקב ורדיפה אחר אנשי אקדמיה בישראל". לולא היה מדובר בהתבטאויות ספורדיות, אלא בהתבטאויות שיטתיות וחוזרות — אז כן היה מקום לניטור, למעקב ולרדיפה? אמנם בג"ץ פסק שצריך להעניק את פרס ישראל לגולדרייך, אך השופטים נתנו לגיטימציה לבדיקת הדעות והפעילויות הפוליטיות החוץ־אקדמיות של איש אקדמיה — בדיקה שבעצמה היא ניטור, מעקב ורדיפה.

כדי שיוכל לקבל את הפרס, בג"ץ ושרי החינוך, באישור השופטים, בדקו בציזיותיו של פרופ' גולדרייך. בדומה למועמדי הציבור הערבי לכנסת, שבכל פעם שמועמדותם נפסלת בוועדת הבחירות הם נאלצים להצהיר על נאמנותם למדינה כדי שיוכלו לקבל את אישור בג"ץ להתמודד — גם פרופ' גולדרייך נאלץ לעבור בדיקת כשרות מקיפה, להצהיר על נאמנותו ולהבהיר שהוא אינו תומך בתנועת החרם. בהצהרת הנאמנות לא היה די, ובודקי הכשרות של בג"ץ ושל משרד החינוך נדרשו לניתוח שלל התבטאויות ומאמרים של גולדרייך לאורך 15 שנים. לאחר התהליך המתיש והמשפיל של צנזורה פוליטית מובהקת, היה חשוב לשופטים להדגיש כי הם לא נכנסו לסוגיה הפוליטית. השופטת יעל וילנר ראויה לפרס ישראל להיתממות על קריאתה בסיום פסק דינה, "מי ייתן ויוקרתו של הפרס תוסיף ללוות אותנו לדורות, וכי והשאיפה לאחדות, שעמדה אף היא בלב מוסד פרס ישראל, תוסיף ותתגשם".

פרופ' אריאל פורת, נשיא אוניברסיטת תל אביב, החמיץ את הסכנות הטמונות בעצם הבדיקה

הפוליטית ובהבחנות שעשו השופטים. הוא פרסם הודעה שבה כתב כי "החלטה זו של בית המשפט העליון מבצרת את החופש האקדמי בישראל. יידע מעתה כל חוקר וחוקרת כי התבטאויות פוליטיות כלשהן לא ישפיעו על הסיכויים לזכות בפרס ישראל". ממילא המעגל של המועמדים ושל הזוכים בפרס ישראל זעיר ביותר. כדי להיות רק מועמד לפרס ישראל על עבודת מחקר באקדמיה, אדם צריך לעבור מסלול מפרך וממושך המתחיל במציאת מנחה לעבודת הדוקטורט ואישור הצעת המחקר, קבלת משרה זמנית באקדמיה, קבלת תקן, קבלת קביעות ובמשך השנים גם לקבל מלגות ותקציבי מחקר. האם מי שמתנגד ל"אחדות בעם" שנועדה להכשיר את המתנחלים ואת תומכי העליונות היהודית, או שאומר שמדינת ישראל היא מדינה אפרטהייד או מדינה גזענית המבצעת פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה בשטחים הכבושים ובמדינות אחרות בעולם, או תומך בפומבי בזכות השיבה או בתנועת החרם בלי להתנצל — האם אדם כזה יוכל לבנות קריירה באקדמיה בישראל?

מה יהיה גורלו של מי שירצה להתמקד במחקר של סוגיות כאלה ולארגן באקדמיה כנסים בעניינן? הלקח מפרשת גולדרייך לחוקרים צעירים בעלי דעות שמאלניות הוא, שעליהם לשקול בכובד ראש כל עצומה ומכתב פוליטיים, ולא, יסבלו מקמפיין של אם תרצו או של ארגון ימין אחר — מה שעלול לפגוע באפשרויות התעסוקה והמחקר שלהם באקדמיה ובסיכוייהם לזכות בהוקרה עליהם. מי שאינם יכולים לשתוק, כדאי שיהיו מוכנים לשלם מחיר. מי שאינם מסוגלים לשלם מחיר, עדיף להם שינסו להתקבל למשרות בחו"ל או שיצנזרו את עצמם במסגרת גבולות האקדמיה הישראלית.

כחודשיים לאחר שהחלו במשרד החינוך ובבג"ץ לחטט בהתבטאויות הפוליטיות של פרופ' גולדרייך, ב-13.5.2021, החליטה הממשלה שלא לחטט בפשעי המלחמה בלבנון שביצעו אנשי צד"ל מטעם מדינת ישראל. בעוד שבעניין חיילי צה"ל ששירתו בלבנון נקבע, כי ניתן לשלול את העיטור מהחייל אם הוא "התנהג בתקופה הקובעת במהלך שירותו הצבאי באופן החורג מאמות המידה הנדרשות מחייל, וניתנה על כך חוות דעת של הפרקליט הצבאי הראשי", בעניין חיילי צד"ל נקבע כי ניתן לשלול את העיטור רק אם החייל הורשע בפסק דין חלוט בעבירת ביטחון או בעבירה שדינה מאסר עשר שנים או יותר.

חיילי צד"ל ביצעו זוועות בחברי מיליציות אחרות, וכן בפעילים פוליטיים, באזרחים ובאזרחיות שהשתייכו לקבוצות פוליטיות, דתיות, לאומיות ואתניות יריבות. בין השאר, בימי מבצע ליטני, במאסר 1978, רצחו הכוחות שבפיקודו של סעד חדאד כ-70 אזרחים מוסלמים שיעים במסגד של העיירה אל-חיאם, וכן הם תפעלו בשביל צה"ל ושב"כ את מרכז העיניים באל-חיאם. מכיון שלא ידוע על שום חייל צד"ל שהועמד לדין והורשע בפסק דין בשל מעורבותו בפשעי מלחמה, עינויים וזוועות בלבנון, משמעות הדבר היא שחיילי צד"ל, לרבות מי שהיו מעורבים בעינויים בכלא אל-חיאם ובטבח אזרחים, יקבלו באופן גורף את אות המערכה.

במדינת ישראל, כדי לקבל אות הוקרה מהמדינה עדיף שתהיה פושע מלחמה, ולא בעל דעות שמאלניות.

הכותב הוא עורך דין לזכויות אדם